

SAMLAREN

T I D S K R I F T

F Ö R

S V E N S K L I T T E R A T U R H I S T O R I S K

F O R S K N I N G

NY FÖLJD. ÅRGÅNG 33

1952

U P P S A L A 1 9 5 3

S V E N S K A L I T T E R A T U R S Ä L L S K A P E T

UPPSALA 1953

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI AB

537165

sin verkningskraft just ur lakonismen. I själva verket är det först fru Lenngren, som haft talangen att presentera det lilla skämtet på ett artistiskt sätt.

»Infall» bekräftar sålunda vad de trogna läsarna redan visste: att åtminstone fru Lenngren hade sitt goda huvud i behåll.

Lennart Breitholtz.

Johan Olov Wallins På min grav.

I Personhistorisk tidskrift 1950, s. 87, har Daniel Almqvist påpekat, att Johan Olof Wallins berömda gravskrift i tryck icke fått exakt den form som Wallin själv givit den. Emellertid stöder Almqvist sin rättelse — en enda — blott på en av E. W. Bredberg gjord avskrift, förvarad i KB under signum I v. 5: 4, fastän den lilla strofen är bevarad i original, nämligen i Wallins konceptbok, som tillhör Solna hembygdsmuseums Wallinsamling.

Dikten trycktes första gången 1847 i Samlade Vitterhetsarbeten av Johan Olof Wallin (I, s. 153) och har i denna form fått en avsevärd spridning i antologier samt läse- och läroböcker:

Jordens Oro Viker:
För den frid som varar:
Grafven allt förliker,
Himlen allt förklarar.

Vid jämförelse med konceptbokens originalhandskrift finner man här redan på första raden de tre felen, att det står *Jordens* i stället för *Jordisk*, *Viker* för *Wiker*, samt att Wallins komma efter *Wiker* glömts bort. I den andra raden har man tryckt *frid* i stället för *Frid* och satt kolon efter *varar*, medan Wallin där har punkt. I en not till ifrågakvarande sida i Wallins Vitterhetsarbeten meddelas, att man funnit strofen bland Wallins efterlämnade papper och låtit anbringa den på hans gravvård. Här avses tydligen Bredbergs avskrift.

Det tryck av dikten, vilket Almqvist låtit utföra i ovan nämnda uppsats, stämmer inte riktigt med konceptbokens original, men det återger ej heller Bredbergs avskrift så noga som man väntar sig, eftersom Almqvist ju beträtt korrigeringsväg. Graden av tillförlitlighet hos Bredbergs avskrift framgår av att han andra gången ordet allt förekommer glömt ena l-et, vilket Wallin inte gjort. Almqvist har här med tystnad rättat stavfelet. Emellertid hade Bredberg korrekt iakttagit, att Wallin sin vana trogen började alla versrader med stor bokstav och att Wallin skrev *Wiker* med (dubbelt) W. Däremot har Bredberg ej uppmärksammat, att *Frid* var skrivet med (stort) F. Dessutom har han utbytt Wallins kommatecken efter *förliker* mot punkt. Almqvists version av epigrammet innehåller tyvärr inte bara de av Bredberg gjorda felen utan även ytterligare följande: Almqvist har börjat raderna 2 och 4 med liten bokstav och ej tagit med skiljetecknet efter *förliker*. I Almqvists publikation saknar dikten rubrik liksom i Bredbergs avskrift.

I nedre högra hörnet på insidan av andra pärmen till Wallins konceptbok står det exakt så här:

På min graf.
Jordisk Oro Wiker,
För den Frid som varar.
Grafven allt förliker,
Himlen allt förklarar.

Men konceptboken ger även besked om tiden för diktens tillkomst, något som också innebär ny kunskap, eftersom man hittills icke kunnat lämna bärande upplysningar härvidlag. Det har gissats åtskilligt. Även i tryck har det förekommit påståenden, som måste avvisas såsom direkt oriktiga. Ett sådant är t. ex. Joel

Bernholms i artikeln J. O. Wallin och hembygden, i Borlänge Tidning 29/6 1939 (dagen före hundraårsdagen av Wallins död), att Wallin skrivit dikten strax före sin död.

Ett studium av strofens omgivning på pärmen i konceptboken visar, att den med lodräta rader strax till vänster skrivna *Epithaf (Friherrinnan Hamilton)* nedtecknats senare än *På min grav*, som synbarligen redan förut var skriven i hörnet.

Vilken friherrinna Hamilton åsyftas? Tiden från sommaren 1804 till sommaren 1806 vistades Wallin som informator hos Friherre Carl Diedric Hamilton af Hageby, vilken sedan 24/5 1796 var gift med Anna Catharina Adelheim. Till henne skrev Wallin 1805 den långa dikten Till Friherrinnan Hamilton, född Adelheim, och det är vid hennes död 25/2 1814, som han skrivit nyss nämnda Epithaf. Båda dikterna är skrivna i samma meter, fyrfotad troké, och epithafen utgör så att säga en sammanfattande kvintessens av den andra diktens innehåll. Detta kan jag lätt visa genom några valda citat ur Till Friherrinnan Hamilton, född Adelheim (Saml. Vitt. arb. av J. O. Wallin, 2, 1848, s. 46 ff.):

Lärt behagens konst, och länte
Edert vackra namn deråt.
Vackra namn af mor och maka!

— — —
Huslig sällhet, huslig dygd

— — —
Denna ljufva, visa quinna

— — —
Se en maka! se en mor!

Jämför härmed:

Epithaf (Friherrinnan Hamilton).

Hulda maka, mor och vän!
Med behagens vett och dygder
Var du kär för jordens bygder,
Kärare för himmelen.

Med vetenskapen att Wallins På min grav skrivits före våren 1814 — Epithaf över Friherrinnan Hamilton har naturligtvis författats någon tid efter 25/2 1814 — går vi nu att ytterligare granska »Jordisk Oro Wiker». Att första raden härav betraktats som slutgiltig av Wallin, framgår med största sannolikhet av att den andra raden ändrats icke mindre än två gånger. Ursprungligen har här stått »Friden föds och varar», varvid radavståndet varit lika överallt i dikten. Senare har hela denna rad strukits över med en horisontell bläcklinje, och då har över denna rad och mellan denna och »Jordisk Oro Wiker» instuckits raden »Sista Friden varar». Senare har även denna rad överstrukits och i stället under den ursprungliga och mellan sistnämnda rad och »Grafven allt förlikar», infogats »För den Frid som varar». Som synes börjar i alla versionerna varje versrad med stor bokstav. Vid den slutliga avfattningen har tydligen Wallin med samma bläck starkare fyllt i initialerna J, O och W i begynnelseraden, ett tecken på att det legat honom om hjärtat, att man skulle observera, att strofen intimt åsyftade honom själv. Av den omständigheten att Wallin vid den slutliga utformningen icke rörde första raden med undantag av framhävandet av sina initialer, framgår att formen *jordisk* hela tiden stått för honom med pregnans och fasthet.

Det bläck varmed initialerna förstärkts och den andra versraden fått sin tredje avfattning, verkar också färskare än den ovan behandlade epithafen. Kring tiden för denna har man alltså att hänvisa *På min grav* i kronologien till Wallins produktion.

Wallin fäste som bekant synnerligen stor vikt vid det formella. Från många

håll har påvisats, hur han fäste sig vid språkets klang och hur han lekte med ljudlikheter: slut-, in- och begynnelse- och slutrim samt hel eller halvassonanser. Med detta i medvetandet bör vi förstå, att Wallin i *På min grav* fäste vikt vid i-ljudet i *Jordisk, Wiker* och *Frid*, och då bör också vi göra det. Vidare ville han med stor bokstav framhäva *Frid* såsom en motsats och ett motstycke till *Oro*. Min tredje väsentliga korrigerings av Bredbergs avskrift och de därpå grundade trycken är, att den banala rubriken *Gravskrift* utbytes mot den innehållsrika, med Wallins hand skrivna *På min grav*.

Tor A. E. Persson.

Falstaff Fakirs Bästa.

I Samlaren 1950 har Sölve Ossiannilsson textkritiskt nagelfarit den av undertecknad 1945 på Gebers förlag utgivna del 1 av »Falstaff Fakirs Bästa». Han uttrycker där sitt missnöje över mitt framläggande av nyfynden ur Axel Wallengrens litterära kvarlåtenskap, i det han finner en viss diskrepans mellan det gjorda urvalet och originalmanuskripten, och visar med parallelexempel, hur jag gjort mig skyldig till en del felläsningar och mer eller mindre diskutabla tolkningar etc.

Det finns här ingen anledning att ingå på en diskussion om fall, som kan anses tveksamma på grund av originaltextens ottydlighet, oläslighet eller alternativa versioner, i all synnerhet som det mestadels rör sig om oväsentligheter och sammanhang, vilka kan tydas på mer än ett sätt. Däremot kan det vara av intresse att påpeka, att den av mig redigerade och av Sölve Ossiannilsson kritiserade utgåvan redan 1948 förelåg i ny upplaga. Hade O. gjort sig den enkla mödan att före sin kritik ta del av denna andra upplaga, hade han där lätt kunnat finna flertalet av de oöverensstämmelser rättade, med vilka han nu i sin blinda kria-rättariver upptar några av Samlarens dyrbara sidor. Att inte samtliga mina korrigerings blev beaktade i den nya upplagan måste förlaget göras ansvarigt för. Genom en oförklarlig forcering från dess sida erhöj jag, trots uttrycklig begäran, tyvärr inte korrektur på samtliga ark, något som Gebers förlag efter bokens färdigställande i brev till undertecknad livligt beklagat.

Simon Bengtsson.